

Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Bazı Sorunlar

Doç. Dr. Müberra K. IŞIKSOLUĞU (*)

Giriş

Son yıllarda üniversiteye giriş sınavlarının sonuçları alındıkça lise ve dengi okullarda eğitim düzeyinin gittikçe düştüğü yolunda yayınlar, tartışmalar ve yakınmalar da artmaktadır. Üniversitede öğrenime başlayan öğrencilerin dersleri izleyecek birikime sahip olmadıkları üzerinde durulmakta, liselerdeki eğitimin niteliğine, öğretmen niteliğinin bir göstergesi olarak bakılmaktadır. Okullar ve üniversiteler, genelde bilgi aktarılan, sınav yapılan, sınav korkusu salan ve diploma alınan yerler olarak görülmektedir.

Eğitim düzeyinin yükseltilmesinde nitelikli öğretmen yetiştirmenin önemi vurgulanmakta, öğretmenin nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi için yeni arayışlar içine girilmekte ise de soruna köklü çözümler getirilememektedir. Öte yandan öğretmenlik mesleği, giderek çekiciliğini yitirmekte, üniversiteye giriş sınavlarında yüksek puan alan öğrenciler bir türlü öğretmen yetiştiren kurumlara çekilememektedir. Dahası yükseköğretimdeki öğretmen adayı gençlerin iyi yetişmeleri için alınan önlemler yetersiz kalmaktadır. Öğrencilere sağlık, beslenme, barınma, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gerektiği gibi verilmeyişi de öğretmen adaylarının gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Genellikle idealindeki programa girememiş, öğretmenliği kabul etmek zorunda kalmış küskün öğrencilerin, nitelikli öğretmen olarak yetişmeleri zor olmaktadır. Öğrencilerdeki bu olumsuzlukları gidermek, mesleğe yönlendirmek ve bilgi-becerî yetersizliğini telafi etmek için hazırlayıcı programlar uygulanması gündeme getirilmesi gereken bir konudur.

Meslek Seçiminde Öğretmenlik

Gençlerin meslek seçimini, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kişisel ve toplumsal özellikler, mesleki saygınlık ve değer yargıları gibi çok yönlü ve karmaşık faktörler etkilemektedir. Genelde toplumda saygınlığı ve kazancı yüksek mesleklere istek artmaktadır.

(*) Fırat Üniversitesi Öğretim Üyesi - Elazığ

Üniversiteye giriş sınavında alınan puanın yüksekliği ile seçilen mesleğe girme arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Üniversiteye girişte tercih sıralamasında öğretmenlik genellikle son sıralarda yer almaktadır(1). Bu durum, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir. Anılan araştırmanın sonuçlarına göre, lise ve dengi okul öğrencilerinin en saygın buldukları ve gelecekte seçmek istedikleri mesleklerin başında tıp doktorluğu gelmekte, öğretmenlik ikinci sırayı almaktadır (2). Bu araştırmanın verilerine göre öğrencilerin % 32.9'u tıp doktorluğunu, % 17.8'i öğretmenliği en saygın meslekler olarak görmektedir; öğrencilerin % 15.9'u tıp doktorluğunu, % 13.5'i de öğretmenliği meslek olarak seçmeyi düşünmektedir. Yine aynı araştırmada anne ve babanın meslek tercihleri ile öğrencilerin seçmeyi düşündükleri mesleklerin aynı olduğu belirtilmektedir. Görüldüğü gibi öğretmenlik, en saygın ve en fazla seçilmesi düşünülen iki meslekten biri olarak belirlenmiş ise de, uygulama gerçeklerle bağdaşmamakta, tercihlerde ilk sıralarda yer almamaktadır. Böylece öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına daha çok idealinde öğretmenlik mesleği olmayan gençler girmektedir. Bu durum, hem onlara hem de onların yetiştireceği öğrencilere yansiyarak bir takım eğitim-öğretim sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Öğretmenlik mesleğini ideali olarak seçmiş ya da sonradan bu mesleği benimsemiş, nitelikli öğretmen olarak yetişmeye hevesli adaylar azınlıkta kalmaktadır.

Bir İnceleme

İstemediği bir mesleğe girmek zorunda kalmış, küskün, gerekli temel bilgileri özümlememiş, çalışma ve yetişme hevesi olmayan öğrencinin nitelikli öğretmen olarak yetiştirilmesi zorlaşmaktadır. Kırıcılık, birikim yetersizliği, eğitim-öğretim sorunları yanı sıra karşılaşılan diğer güçlükler, öğrencinin çalışma isteğini azaltmakta, bu da başarı ve yetişme grafiğini düşürmektedir.

Öğretmen adayı kız öğrenciler üzerinde yaptığımız bir çalışmanın sonuçları da, çalışmaya karşı isteksizliğin ve sağlık yakınmalarının yaygın olduğunu göstermektedir.

Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Kız Teknik biriminde okuyan öğretmen adayı 384 kız öğrenciye anket uygulanarak öğrencilere doktor tanısı konmuş hastalıkları ve sağlık şikâyetlerinin olup olmadığı sorulmuş, varsa yazmaları istenmiştir. Anket 1984 yılı başında uygulanmıştır. Örnekleme, «oranlı küme» yöntemiyle alınmış ve örnekleme her sınıftan öğrencinin girmesi sağlanmıştır.

Öğrencilerin % 21.6'sı, doktor tanısı konmuş bir ya da birkaç hastalığı olduğunu belirtmiştir. Bunlardan çoktan aza sırasıyla sinüzit (% 3.4), guatr (% 2.3), gastrit (% 2.3), anemi (% 2.0), romatizma (% 2.0), alerji (% 2.0) ve migrendir (% 1.0). Öğrencilerin % 1.0'inden azı tarafından belirtilen hastalıklara burada yer verilmemiştir.

Öğrencilerin % 59.1'i sağlığından bir ya da birden fazla şikâyeti olduğunu bildirmiştir. Önemli bir yakınması olmadığını belirtmiş olanların oranı % 40.9'dır. Yakınmalar, geniş bir dağılım göstermektedir. Öğrencilerin en az % 2'si ve daha fazlası tarafından belirtilen şikâyetler gruplandırılarak Tablo 1'de verilmiştir. Toplamda % 2'den küçük oran gösteren şikâyetler, «Diğerleri» başlığı altında toplanmıştır.

Tablo 1 : Öğrencilerin Başlıca Sağlık Şikâyetleri

Şikâyetler	n : 384	
	Sayı	%
Sinirlilik, huzursuzluk	134	34.9
Dikkati toplayamama, ders çalışamama	133	34.6
Halsizlik, yorgunluk	122	31.8
Mide ağrısı	72	18.8
İshal, kabızlık, sindirim bozukluğu	46	12.0
Baş ağrısı, baş dönmesi	44	11.5
Cilt bozukluğu, kaşıntı, alerji, egzema	27	7.0
Adet düzensizliği	10	2.6
Diğerleri	42	10.9

Not : Birden çok şikâyeti olan öğrenciler bulunduğu için, yüzdelerin toplamı, 100'ün üzerindedir.

Tabloda da görüldüğü gibi yakınmaların başında sinirlilik, dikkati toplayamama, ders çalışamama ve halsizlik-yorgunluk gelmektedir. Bunları, sindirim sistemi yakınmaları izlemektedir. Her üç öğrenciden ikisi sinirlilik ve dikkati toplayıp ders çalışamamaktan yakınmaktadır.

Belirtilen yakınmaların nedenleri ve ciddiyeti bilinmemekle birlikte, yakınmalarda barınma, sosyoekonomik ve öğretim problemlerinin de payı olması mümkündür. Ayrıca, kötü beslenmenin olumsuz etkileri olduğu kuşkusuzdur. Nitekim aynı öğrenciler üzerinde yaptığımız bir araştırmada, öğrencilerin önemli bir bölümünün yetersiz, dengesiz ve düzensiz beslendikleri belirlenmiştir (3).

Dikkati toplayıp ders çalışamama ve sinirlilik gibi yakınmaların kısmen de olsa istenmeyen bir alanda öğrenim yapmaktan ve birikim yetersizliğinden ileri gelmesi mümkündür. Bu durum, öğrencileri

sağlıksız bir psikolojik gelişim içine itmekte ve pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Üzerinde önemle durulması gereken konu, bu derece sağlıksız ya da sağlık şikâyeti olan, ya da kendilerini öyle sanan, çalışmaya ve öğrenim etkinliklerine karşı isteksiz öğrencilerin başarılı, yaratıcı ve mutlu olmalarının nasıl bekleneceğidir. Diğer bir konu da belirtilen yakınmalar, öğretmen adaylarında kalıcı ise, çalışmaya ve yetişmeye hevessiz, öğretmenliği benimsemeyen öğretmenlerle eğitim düzeyinin nasıl yükseltileceğidir.

Bu çalışmanın sağlık şikâyetleriyle ilgili sonuçları kuşkusuz tüm öğretmen adayı öğrencilerin durumunu yansıtmamaktadır. Ama üniversiteye girişte öğretmenliğin ilk tercihler arasında yer almadığı bilinmektedir. Benimsenmeyen bir alanda öğrenim yapmanın isteksizliğe, başarısızlığa, verim düşüklüğüne ve bunalmaya yol açması mümkündür. Burada, öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gereği, periyodik sağlık kontrollerinin ve tedavi hizmetlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Eğitim Düzeyi Nasıl Yükseltilebilir?

Her düzeydeki okulda öğrencilere kazandırılması gereken temel bilgi, beceri ve davranışların önceden belirlendiğini, yalnız bu temel ölçütlere ulaşan öğrencilerin başarılı sayılarak mezun olduklarını söylemek zordur. Genel görüntü odur ki her düzeydeki okulun öğretim kadrosu, öğrencilerin bir önceki okuldan yetersiz ve zayıf geldiğinden yakınmaktadır. Öğrencilere kazandırılması gereken temel özellikler genellikle bir sonraki okula ertelenmekte, bu durum da okullarda ve üniversitede eğitim-öğretim düzeyini düşürücü bir faktör olmaktadır.

Yükseköğretimde belli standartlar gözetme ve öğrencileri o düzeye ulaştırma çabaları genelde sonuçsuz kalmaktadır. Böylece eğitim düzeyinin üniversitede olması gereken düzeyin altına düşürülmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Eğitim anlayışının getirdiği sonuçlardan öğrencileri sorumlu tutmanın yanlış olacağı düşüncesiyle, ayrıca başarının düşük olmasının getireceği sorunlardan kaçınmak için öğrencilerin genel düzeyi esas alınmaktadır. Dahası, gençlerin önceki yetişme şekli elvermediği için istese de öğretim elemanının gücü öğrencileri ezbercilikten kurtarmaya yetmemektedir. Araştırmacı, beyinsel gücünü geliştiren ve tartışan öğrenci yetiştirmek, sistem içinde zor görünmektedir. Başka bir deyişle, zayıf temeller üzerine sağlam bina kurulamamaktadır.

Eğitim anlayışında genel olarak «bilgi verme» ve «ezberleme» ön planda tutulmakta; düşünme, karar verme gibi zihinsel gücü ge-

liştirmeye yönelik bir eğitim yapılamamaktadır. Ailede başlayan bilgi ezberleme anlayışı, her derecedeki öğretim kurumlarına tırmanarak yansımaktadır. Liselerde eğitim düzeyinin düşük olması, yalnız o okullardaki öğretmenlerin niteliğine bağlanamayacağı gibi öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki yetersizliklerle de açıklanamaz. Bu durum, çağdaş bir eğitim anlayışının yerleşmeyişinden kaynaklanmakta, hiç de çağdaş olmayan bir eğitim felsefesiyle çağdaş ürünler beklenmektedir. Öğretmenler de ilköğretimden başlayarak bütün eğitim aşamalarında çağdaş sayılmayan bir eğitim anlayışıyla yetiştirilmektedir. Kaldı ki çağdaş eğitim yaklaşımıyla görev yapmak isteyen öğretmenler, ya genel yapıyla bütünleşmek zorunda kalmakta ya da mevcut kurallara ve koşullara uyum sağlayamadıklarından dışlanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Eğitimin candamarını öğretmen oluşturmakta, öğretmenin niteliği ile eğitimin niteliği doğru orantılı sayılmaktadır. Liselerde eğitim düzeyinin düşük olması, genellikle bu okullardaki öğretmenlerin niteliklerine bağlanmaktadır. Öğretmenliğin giderek çekiciliğini yitirmesinin ve üniversiteye girişte son tercihler arasında yer almasının kökeninde ekonomik faktörler yatmaktadır. Bu mesleği benimseyen, yükseköğretim için yeterli birikime sahip olmayan isteksiz öğrencileri kaliteli öğretmen olarak yetiştirmek ve yükseköğretimde gerekli standardı tutturmak zor olmaktadır. Böylece, yükseköğretimdeki ve okullardaki eğitimin ve öğretmenin niteliği birbirinden karşılıklı olarak etkilenmektedir.

Öte yandan, ilk tercih ettiği mesleklere girememek, girdiği programı ağır ya da hafif bulmak ve/veya önceki yaşamında gerekli temel bilgi-beceri ve davranışları yeterince kazanmamış olmak gibi nedenler, öğrencilerde çalışma ve yetişme hevesini kırmakta, hoşnutsuzluk, ilgisizlik ve gerginlik yaratmaktadır. Bu durum, diğer sorunlarla birleşince öğrencinin ruhsal dengesini sarsıcı, sağlığını bozucu bir etken olabilmektedir. Bu nedenle, üniversiteye girişten itibaren öğretmen adaylarına sahip çıkılması gerekmekte, onların hem yetişmeleri hem de sağlıklarının korunması için bütün olanakların kullanılması zorunlu hale gelmektedir.

Yüksek Öğretim Kanunu'nda öngörülen rehberlik ve danışma hizmetlerine işlerlik getirilmesi, etkili bir sağlık hizmeti verilmesi gerekmektedir. Üniversiteye girişte ve sonra, belirli aralıklarla öğrencilerin sağlık kontrollerinin yapılması, ilerde öğretmenliği sırasında da

kullanılmak üzere sağlıkla ilgili kayıtların tutulmasında yarar görülmektedir.

Etkili ve sürekli sağlık ve danışma hizmetleri yanı sıra, öğretmen adaylarına normal öğretime başlamadan önce özel bir program uygulanmasının da olumlu sonuçlar vereceği ve nitelikli öğretmen yetiştirmede bir adım olabileceği düşünülmektedir.

Önerilen programla öğrencilerin önceki okullarda kazanmaları gereken temel bilgi-beceri ve davranışları kazanmalarına fırsat verilebilir. Bunun için eğitim uzmanlarının öncülüğünde hazırlık ya da telafi niteliğinde bir program hazırlanabilir ve birinci sınıflara ilk yarı yılda ya da öğretime erken başlanarak uygulanabilir. Bu programda, öğrencilere açıklarını kapatma fırsatı verme, öğretmenlik mesleğine yönlendirme, başarılı olma ve yetiştirme isteği uyandırma, verimli çalışma yollarını benimsetme gibi amaçlar yer alabilir. Ayrıca, öğrencilerin karşılaşabileceği sorunlara çözüm aranabilir ve bu grada sağlık kontrollerinin yapılması sağlanabilir.

Öğrencileri ezbercilikten ve bilgi hamallığından kurtaran, bilimsel düşünme yeteneği kazandıran, beyinsel gücünü geliştiren, üretken, kendini değerlendirebilen, insanca yaşama biçimini benimseyen dengeli kişiler olarak yetiştirmeye dayanan bir eğitim anlayışı yerleştirmek isteniyorsa, öğretmen adayının da o doğrultuda yetiştirilmesi, bunun örneklerini görmesi ve yaşaması gerekir. O nedenle öğretmen yetiştiren programların bu yönde geliştirilmesi zorunlu hale gelmektedir. Aksi takdirde, çağdaş eğitim anlayışıyla yetiştirilmeyen adaylardan nitelikli öğretmen olmalarını beklemek, hem yanlış hem de haksızlık olur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. ÖSYM Üniversiteler Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi. ÖSYM - AGB Yayını No : 0013 Nisan, 1985.
2. Gökçe, B., Tüzün S., ve arkadaşları. : **Orta Öğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları**, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı. Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara, 1984.
3. Işıksoluğu, M. : Yükseköğretimdeki Kız Öğrencilerin Beslenme Durumuna Beslenme Eğitimi ve Fakültede Verilen Öğle Yemeğinden Yararlanmanın Etkileri. Araştırma Raporu. Ankara, 1984.